

Da se gojzdje kakošnih 30 let tako neusmiljeno trebijo in pokončujejo, je gola resnica; toda v nekterih krajih ni skor tudi moglo drugače biti; pa vendar to je čudno, da še nikodar prav ne pomislijo, kaj bo enkrat iz tacega razujzdanega gospodarstva, katero skrbi le za danes, pa se ne ozira v potrebe prihodnjih časov!

Drugi važni vzrok pokončevanja gojzdov je presilno razkosovanje zemljišč, pašnikov ali drugih posestev, in premajhna skrb posebno manjših posestnikov za ohranjenje gojzdov. Če se razdeli hojovje ali grmovje in goščava kakoršna koli, iztrebijo jo brž do zadnjega peclja, da si borni bajtar napravi njivo za krompir ali kaj tacega. Gojzd se izseče in drva prodajo, s skupljenim denarjem pa davki poplačajo, hči se omoži in sin oženi, in tako zginejo počasi gojzdje, drevesa in grmovje; tako pa zgine tudi gojzdna hlad, studenci se posušé, pevalice in drugi mili gojzdni prebivavci prepodé, da družega ne ostane kakor gola in pusta goličava itd.

Odtod, dragi moji, čedalje večja suša, in odtod vse druge nadloge, ktere izvirajo iz nje!

Tako piše gospod dr. Krautgasser v listu štajarske kmetijske družbe.

Temu dostavlja vredništvo, da suša na Ogerskem je obsegla letos 15 milijonov oralov zemlje, in da najbrže izvira od tod, da so uravnali strugo reki Tisi in so ondi neizrečeno velike ravnine brez drevesca! Ko so uravnavali strugo Tisi, bi bili mogli za to skrbeti, da bi se bile naredile naprave za močenje zemljišč. Kjer se za to ne skrbi, je uravnavanje rek nevarno.

Za lovce kaj.

* Dobra vaba za lesice. Kdor hoče lesico privabiti, naj vzame 2 grana pižma (bisam), 2 grana cibeta in 1 lot janeževega olja; vse to se v kakem piskru dobro skup zmeša, in potem dene v kako steklenico (flašico). Od te mešance se vlije kakih 10 kapljic na kos že precej smrdljivega mačkenega mesa. To lesico, če je še tako deleč, privabi, da jo lahko ustreliš ali vjameš v past.

O goveji kugi na dalje.

Potihnila je goveja kuga na Kranjskem že več časa popolnoma; te dni pa se je žalibog! zopet začela na Beču poleg Zagorja, kjer je dvoje volov poginilo za njo. Gospodar pravi, da je bil z voloma v šneper-skem gojzdu, kjer je ovčja kuga bila, in da ondi sta našla bolezen. C. k. bistriška gosposka zdaj preiskuje ostro, kako in kaj.

Šolske stvari.

Ozir po naših gimnazijah.

II.

O novomeški gimnazii posebej.

V letniku novomeške gimnazije nahajamo na prvem mestu nemški spis, ki sega v staro rimsko zgodovino, spisal ga je zanimivo P. Rafael Klemenčič, na drugem pa spis slovenski „o časoslovji latinskega jezika v primeri s slovenskim“, spisal P. Ladislav Hrovat. Kaj vrlo in koristno delo. Ta kratka obravnava z mnogimi izgledi mora slovenskim učencem rabo glagolskih časov v latinščini po naših mislih bolj razjasniti, kakor cela knjiga, o tem pisana v nemškem jeziku. Po mnogih spisih o latinščini v primeri s slovenščino, ki jih je priobčil učeni gospod P. Ladislav v „Glasniku“, mislijo „Novice“, da bi bil ravno on jako sposoben, da bi

spisal latinsko slovnico v slovenskem jeziku. — O družih šolskih naznanilih zavračamo na naš statistični spregled. Le toliko še spregovorimo, da je letos 16 učencev več štela novomeška gimnazija kot lani, da tedaj se množi, in da nam je kaj vseč, da so nam na znanje dane naloge, nemške in slovenske, ktere so imeli spisovati učenci; po teh nalogah se dá sklepati na notranji stan vsake gimnazije. Dopisniku A. R. pa, ki se je toliko jezil in repenčil zavolj prave slovenske pisave slovenskih imen, „Novice“ priporočajo, da novomeški program še enkrat v roke vzame, ga odpre in mu pogleda na stran 21, odd. IX., ter bere 9. in 10. vrstico, ki se tako-le glasite: „Mit h. k. k. Landesregierungs-Erlasse vom 20. Oktober 1862, Z. 14577 wird der erspriesslichen Wirksamkeit des Lehrkörpers im Jahre 1862 die verdiente Anerkennung ausgedrückt“. Dopisnik A. R. je potem takem menda le bral tri zadnje strani, in je hotel biti gimnazii sodnik, zagromivši svoj „Ego vero censeo, gimnazijam superiorem in Neustadtl esse delendam“. Kako abotno!

III.

O spodnji gimnazii v Kranji posebej.

Ta gimnazija, ki se je še le letos dopolnila, je letos izdala svoj prvi „program“; toraj se nam prav primerno zdí, da pripoveduje, kako se je ustanovila, da bodo znanjci vedili hvaležno spominjati se sedanjih srenjskih predstojnikov in blagosrčnih dobrotnikov te učilnice, ki bo zlasti mestu in bližnji okolici na veliko korist. Kakor primeren je pa predmet tega spisa, ki sicer ni celó brez pogrškov v zgodovinskih rečéh, tako neprilčno se nam pa zdí, da se je oblekel v nemško obleko med čistimi Slovenci, ktere gotovo bolj mika zvediti, kako se je ustanovila gimnazija v Kranji, kakor koga družega. — Tudi v tem letniku kakor v ljubljanskem programu se pogrša razglas nalog, ki so jih dijaci imeli izdelati v nemškem in slovenskem jeziku. — Kar se tiče imenika, so osébné imena slovenske slovenski, nemške pa nemški večidel pisane po dotičnih pravilih; krajinim imenom se je pa sploh gotica in nemška prestava umerila, in tako se je v Kranji ustreglo novomeškemu dopisniku A. R. — Statistične razmere smo naznanili v prvem popisu.

Slovstvene stvari.

Prava resnica.

Spisal Marešič.

Leta 1826 pridemo šestošolci iz Novomesta, Celovca in Karlovca v sedmo šolo v Ljubljano, in se pri visokočastitemu kanoniku in ravnatelju gosp. Matevžu Ravnikarju oglasimo, da hočemo v Ljubljani v sedmo šolo stopiti.

Gosp. vodja spregledajo spričala naše. Najprej pogledajo spričalo g. Javornika. V spričalu stoji pisano Javornig. Vodja ga vpraša: Kako mi boste odgovorili, če vas vprašam: Komu naj dam to spričalo nazaj? Učenec odgovori: Javorniku. Vodja pravijo dalje: Ste na koncu besede slišali g ali k? Učenec odgovori: k sem slišal. No, pravijo gosp. ravnatelj, pišite se zana-prej Javornik, ne pa Javornig.

Gosp. Ravnikar pogledajo drugo spričalo in vidijo besedo Konfchegg. Kaj pa vi, pravijo gospod vodja, zakaj pa pišete fch? ste li Nmec? Kranjec piše le dolg f in h*) in to je fh. Drugič: zakaj pa pišete na koncu priimka gg, ste li Korošec? Korošec nisem, pa v Celovcu sem bil v šoli. Gospod vodja vprašajo smehljaje:

*) Naši bravci vedó, da že od nekdej so pisatelji slovenski čutili potrebo svoje abecede, zato je Bohorič zložil tako, ki je izprva veljala. Pis.

Ali Korošec zato dva **gg** piše, ker nekteri ima brahor in ne more **g** izgovoriti, zato jeclá in dva **gg** skupaj spravi. Smejali smo se vsi tej opazki. Gospod vodja vprašajo dalje: Ste li morebiti Grk, da **g** pred **g** kot **n** izgovarjate, tedaj se vaše ime izgovarja Konšeng? Veste kaj, pišite zanaprej Konfhek, to je slovenski.

Tresel sem se, in komaj čakal, kaj bodo g. ravnatelj meni rekli. Gospod pogledajo spričalo in mene, pa pravijo: Vi pa črnila preveč porabite! — zakaj pišete fch in tfch? To je nepotrebno; saj niste Nемеc, ampak Slovenec — namesti fch denite fh, in namesti tfch pišite zh, pa si boste črnila prihranili leto in dan dosti.

Tako so gosp. vodja naše imena preretali; vsi smo jih ubogali, in od te dōbe se pisali, kakor so nam g. voditelj svetovali.

Vprašanje: Bi li ne bilo dobro še dandanašnji, da bi ravnatelj in učitelj učili nemške priimke nemški, slovenske pa slovenski pisati?

Porečeš: Kako bo učitelj učil pisati imena, ki jih še sam ne razume in pisati ne zná. O, ne govori tega! Učitelj mora to znati; če ne zná, ni učitelj, ampak skazitelj!

Praviš: Moj oče so se pisali „Wretschko“, zakaj bi se jez ne pisal tako? Tvoj oče niso znali prav pisati, zato je tudi svojega priimka ne. Oče niso vedili, da pride ime „Wretschko“ od „vreče“, niso vedili, da Slovenec nima **w**, ampak **v**, in da Slovenec nima **tfch**, ampak **č**, tedaj niso znali prav pisati. Da niso znali prav pisati, spričuje pisemce, ki so ga tvoj oče pisali; glasi se od začetka tako: „Der Hot riechteg gezolt die negel..... Schuma ist....“ Boš se po očetu ravnal? Kakor so oče nemški napčno pisali, tako se napčno podpisujejo; ti znaš nemščino prav, zapiši tudi sebe po slovenski prav, namreč „Vrečko“.

Praviš: „Stari podpis mora ostati zavolj kake dednine; s tem se skaže, da sem pravi dedič unega strica, ki je v Kini umrl in mi 2000 zlatov zapustil; ako bi se drugače pisal, bi mi drugi rekli, da nisem unemu pokojnemu v rodu“. — Dednina se lahko dobi, le skaže se po gosposki, da si se prej pisal „Tschörfchahlegg“, zdaj pa se pišeš po veljavnem slovenskem pravopisu „Čeršalek“.

Druga resnica. Leta 1829 sem bil desetošolec ali bogoslovec. Na koncu tega je nam visokoučeni učitelj, doktor sv. pisma, gosp. Jaka Zupan, latinske spričala delil, in v spričalu je stalo.... e Kostajnovica — e Ljubljana — ali e Teržič itd.; vse drugo je bilo pisano v latinskem jeziku, ime rojstnega kraja pa v slovenskem. Visokoučeni gospod je previdil, da je potreba, da se imena slovenskih mest, sel, trgov morajo slovenski pisati, ako se hočemo prav razumeti. In res je taka.

Mesca sušca tega leta mi neka reva piše, da naj ji kaj denarja pošljem, da si krompirja za seme kupi. Pisemce sama piše, napis dá drugim napisati; napis je bil nemški: „An..... in St. Marein im Bezirke Stein“. Pisemce se pošilja od pošte do pošte, in še kamniški kanton ga dobi v roke in napiše na pismo, da v kamniškem kantonu ni St. Marein. Pisemce pride v nekolicem času v Ljubljano nazaj; nek gospod vradnik na pošti spozná, da človek tega imena je na Šmarni gori, in napiše na pismice: „Šmarnagora“, in zdaj še le je bilo pismo poslano v prave roke. Pisemce zavolj krompirja pa pride v prave roke še le, ko družih krompir že zori. Pošta ni bila kriva, da je pisemce zaostalo, ampak napis; kdor je delal napis, naj bi bil napisal slovenski: Šmarnagora, in gosp. poštni vradniki bi bili razumeli. Šmarnagora = nemški St. Marein! kdo more to razumeti?

Slovenske mesta, vasi, trge, hribe, vode itd. naj

Nемеc krsti kakor mu je drago, samo še slovensko ime naj dostavi. Slovenec gleda le na slovensko, ne pa na nemško. Slovenci pa pišimo svoje imena kakor so od nek daj — neprekršene, nepocmandrane. Cuique suum!

Kratkočasno berilo.

Ujec Koča še živi.

Kratkočasnica z uganjko.

Bravci *) naših „Novic“ se menda še spominjajo gori omenjenega ujca, ki se je leta 1861 tako moško za „Novičarja“ potezaval. Čujte pa, kako da sem ga zopet staknil. Pred nekimi tedni se peljem v klasičnem gospod Anžr-jevem košu po trdem svetu do postaje, od kodar sem jo namenil dalje pobrati po železnici. Ravno ko dospem v neki trg, me doletí ploha, tako, da sem primoran jo kreniti v eno ondašnjih gostivnic. Med tem ko zunej dež krepčava žejno živalstvo, se tudi jez okrepcujem z ipavcem. Pri tem opravilu me prehvapneta dva tujca. Ko me starejši pozdravi, pa vale spoznam, da sta se porodila prav v tistem raji, kjer naš slavni ujec Koča. Beseda dá besedo, pravi pregovor, in med tem, da se s starejim pomenkujeva o nedolžnih rečéh, zapazim z veseljem, da mlajši, kakih dvanajst let star deček, seže po „Novice“, ki so na bližnji mizi gospodovale. Vprašam ga, ali jih rad prebira; prikima mi, da; starejši pa pritrdi, da ne opusti nikoli nobenih, in da se zmiraj nadja, v njih kdaj zopet naleteti na ujca.

Jez. Kdo pa so njegov ujec?

Starejši. Rekel bi, da skoraj največi „Novičarjev“ častitelj; zovejo se pa prav za prav Ujec Koča.

Jez. Hencajte vendar! tako jih pa tudi jez iz „Novic“ poznam.

Starejši. Po tem takem pa tudi mene, kajti sem njihov prestričnik Prijatlov Miha, bivši konjski trgovec. Ta paglovec je pa moj sin Janezek in pa brat tiste moje hčere Mejte, ki se je lansko lejto na Dolejnsko omožila.

Jez. Po takem ste pa vi sin pokojne Mine rojene Kočeve?

Miha. Pri moji kokoši! zadejli ste jo v tarčo. Pa vejste tudi moja stara se „Mina“ zove. (Tiho meni na uho.) Moram pa reči, da razün moje matere, Bog jim daj nebejsa! so sedanje Mine večidel zvite kot kozji rog in pa tudi jezične kot šoja.

Jez. Kako se pa kaj imajo ujec?

Miha. Hvala Bogu! zdravi so in vesejli in pa po navadi, če se jim le vse potrdi in „rejs je rejs“ reče, prav židane volje. Zraven tega se pa tudi, če jim Jerica le po redu „Novice“ prebiruje, ne pečajo ne za kúpčijo, ne za politiko, ne za Napoljona, ne za Sardinca, ob kratkem, za nič, razün za Boga, svoje prijatle in „Novičerja“.

Jez. Kaj vas pa je prineslo v te kraje?

Miha. Skoraj me je sram povedati. Nič družega ne, kot sploh babje mühe moje stare, ki me po vsej sili naganja, da za „mali šmaren“ (mej nama: za svoj god) istrijansko vino nastavim. Verjemite mi, da je ni boljše kapljice od poštenega marvina; al kaj se vse ne stüri samo zavoljo ljubega mirú! — Nakúpil sem kakih deset čebrov, pa da se ne lažem, moram reči, da dražje kot boljše. Moram vam pa povedati še eno. Saj vejste, kaj bilo se je pripetilo našemu ujcu v Frúšici. Ko se prav mejmo omenjene vasi peljem, ne morem od manj, ko da se tje podam in sicer iz samega tega namena, da bi

*) Tu omenjeni bravci so tisti modrijani, ki so jih počislale „Novice“ v svojem 20. listu t. l.